



BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ BİNGÖL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ



Bingöl University
The Journal of Bingöl Studies



Cilt / Volume: 6 Sayı / Issue: 2

BAHAR 2020

Onursal Editör / Honorary Editor

Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Editörler / Editors

Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ

Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ

Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER

Dr. Öğr. Üyesi Murat ALANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Editor

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDOĞDU

Tanıtım ve Halkla İlişkiler Müdürü / Advertising and Public Relations Manager

Nimetullah KORKUT

Yayın Kurulu / Editorial Board

- Prof. Dr. James Howard-Johnston Oxford University, Amerika/USA
- Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Prof. Dr. Abdulvahap YILDIZ Harran Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Prof. Dr. Nurşat JUMADİLOVA Balashak Academy Karaganda, Kazakistan/
Kazakhstan
- Prof. Dr. Arshi KHAN Aligarh Muslim Universty, Hindistan/India
- Prof. Dr. Mehmet BARCA Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Prof. Dr. Blagovesta IVANOVA University of Structural Engineering and
Architecture (VSU), Bulgaristan/Bulgaria
- Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ Harran Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Prof. Dr. Iryna BURLAKOVA National Aviation University, Ukrayna/Ukraine
- Prof. Dr. Abdullah BAYRAM Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Prof. Dr. M. Mahfuz SÖYLEMEZ İstanbul Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Doç. Dr. İrade MEMMEDLİ Azerbaijan National Academy of Scieinces,
Azerbaijan/Azerbacan
- Doç. Dr. Abdullah DUMAN Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Doç. Dr. Cavid QASIMOV Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Doç. Dr. Mansumeh DAEİ Tebriz Payame Noor University, İran/Iran
- Doç. Dr. Hamza ALTIN Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
- Dr. Alexander AKOPYAN nstitute of Oriental Studies, Rusya/Russia
- Dr. Öğr. Üyesi Murat ALANOĞLU Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye

Danışma Kurulu / Advisory Board

Doç. Dr. Ahat SALİHOV	Russian Academy of Sciences, Rusya/Russia
Dr. Firuz FEVZİ	Kabul University, Afganistan/Afghanistan
Doç. Dr. Oleksandr SEREDA	National Academy of Sciences of Ukraine, Ukrayna/Ukraine
Dr. Ilirjana Kaceli (Demirlika)	University of Tirana, Arnavutluk/Albania
Doç. Dr. Celaleddin MİRZOYEV	Termez State University, Özbekistan/Uzbekistan
Doç. Dr. Kayrat BELEK	Manas Üniversitesi, Kırgızistan/Kyrgyzstan
Dr. Valentyna LAGODZINSKA	G.S. Kostiuk Institute of Psychology, Ukrayna/Ukraine
Dr. Victor IGNA	1 Decembrie 1918 Üniversitesi, Romanya/Romania
Prof. Dr. Qasım HACIYEV	Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaycan/Azerbaijan
Abderrahmane AIT YAHYA	University Hospital Mohammed VI, Fas/Morocco
Prof. Dr. Hüseyin HANSU	İstanbul Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Sahip BEROJE	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Yılmaz BİNGÖL	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Nusrettin BOLELİ	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Metin YİĞİT	Dicle Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Ramazan SOLMAZ	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Fevzi HANSU	Siirt Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Abdulaziz KARDAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Sıtkı ULUERLER	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAYINTU	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Vedat AVCI	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TEMİZKAN	Dicle Üniversitesi, Türkiye/Turkey

Bingöl Araştırmaları Dergisi, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

The Journal of Bingol Studies is an international refereed journal which is published twice a year. Scientific and legal responsibility of the articles belongs to their authors

Bingöl Araştırmaları Dergisi, **SOBİAD**, **İdealonline**, **Google Scholar**, **İSAM**, **BASE**, **Scientific Indexing Services**, **Academic Resource Index (ResearchBib)** veri tabanları tarafından taranmaktadır.

The Journal of Bingol Studies is abstracted and indexed by this indexes: **SOBİAD**, **İdealonline**, **Google Scholar**, **İSAM**, **BASE**, **Scientific Indexing Services**, **Academic Resource Index (ResearchBib)**.

Bu dergi, Bingöl Üniversitesi Bingöl Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, BİNDAY ve Bingöl Belediye Başkanlığının desteğiyle yayımlanmaktadır.

SAYI HAKEMLERİ / REFEREE BOARD OF THIS ISSUE

Doç. Dr. Yunus ESEN	Bingöl Üniversitesi
Doç. Dr. İlyas AKMAN	Mardin Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nurettin BELTEKİN	Mardin Artuklu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ferit YÜCEBAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Vedat AVCI	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi M. Yasin TAŞKESENLIOĞLU	Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDOĞDU	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman LOKMACI	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ataman Altuğu ATICI	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İlyas ARSLAN	Munzur Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇAĞLAYAN	Munzur Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İsmail SÖYLEMEZ	İnönü Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf ÇİFTÇİ	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜRBÜZ	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Bedrettin BASUĞUY	Bingöl Üniversitesi

ISSN: 1309-369X

Dizgi ve İçdüzen: Ankara Dizgi Evi

Baskı: Vadi Grafik.

Basım: Bahar 2020

e-posta: bingolarastirmalari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Muhammed ÇETKİN-İbrahim DAĞILMA MODERN ZAZA EDEBİYATINDA ŞİİR, HİKÂYE VE ROMAN TÜRLERİNE DAİR TESPİT VE TAHLİLLER	7
Rasim BOZBUGA MİLLİYETÇİLİK TEORİLERİ BAĞLAMINDA ZAZA KİMLİĞİ VE ZAZA HAREKETİ	43
Ferhat APUHAN SON YÜZYILDA BİNGÖL'DE YAŞANAN DEPREMLER VE ETKİLERİ	79
Muhammed KÖSE 13359 NUMARALI TEMETTÜAT DEFTERİNE GÖRE XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA SİVAS/DİVRİĞİ YAĞBASAN ZAZA AŞİRETİ'NİN SOSYO-İKTİSADİ YAPISI	103
Nimetullah KORKUT-Mustafa KOYUN MURAT NEHRİ'NDE YAŞAYAN BAZI CYPRİNİD BALIKLARDAKİ <i>Diplostomum sp.</i> ENFESTASYONUNUN MEVSİM, KONAK TÜRÜ VE KONAK BÜYÜKLÜĞÜNE BAĞLI VARYASYONLARI	127
Ahmet KIRKAN ZAZAKİ DE ZAYEND	141
Süleyman Dahil Ebu Kaşah TARİHTE DUMİLİ AŞİRETİ	169

13359 NUMARALI TEMETTÜAT DEFTERİNE GÖRE XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA SİVAS/DİVRİĞİ YAĞBASAN ZAZA AŞİRETİ'NİN SOSYO-İKTİSADİ YAPISI

Muhammed KÖSE¹

Özet

Arapça'da kâr etmek anlamına gelen temettü' kelimesinin çoğulu olan temettüat, kârlar, kazançlar manasındadır. Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı'ndan sonra başlattığı reformlar kapsamında vergi alanında da birtakım düzenlemeler yapmıştı. Devlet gelirlerinin kontrolünün yapılması, vergi alanındaki aksaklıkların giderilmesi, vergi ödemekle mükellef olanların tespit edilmesi ve bütçe dengesinin oluşturulması gibi muhtelif sebeplerden hareketle 1840'lı yıllarda *Temettüat Defterleri* tutuldu. Bilhassa XIX. yüzyıl ortalarına dair Osmanlı sosyo-iktisadi tarihi açıdan oldukça önemli bilgiler ihtiva eden bu defterler, XV ve XVI. yüzyıl Osmanlı klasik dönemi tahrir defterlerinden daha detaylı bilgiler içermektedir. Nitekim tahrir defterlerinde sadece bir sancak, kaza veya köyün adı ile yıllık vermekle mükellef olduğu vergi miktarı kayıtlı iken Temettüat defterlerinde Sancak merkezleri kaza, köy ve mahallelere ayrılıp buralarda ikamet eden şahısların isimleri, yıllık kazançları, sahip oldukları arazi ve hayvan sayısı; defterlerin bazılarında kişilerin fiziki özellikleri ve mesleklerinin ne olduğu gibi önemli veriler yer almaktaydı.

Bu çalışmada Sivas Eyaleti'ne bağlı Divriği Kazası'ndaki Yağbasan köyünde ikamet eden Zaza Aşireti'ne ait 13359 numaralı temettuat defteri ele alınacaktır. Defterde kayıtlı 51 hanenin hane reisleri, sahip oldukları arazi ve hayvan cinsi ile miktarları tablolar eşliğinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Temettüat Defterleri, Divriği Kazası, Yağbasan Karye, Zaza Aşireti

SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE OF SIVAS/DIVRIGI YAĞBASAN ZAZA TRIBE IN THE MID-19TH CENTURY ACCORDING TO THE *TEMETTUAT* *DEFTER* NUMBER 13359

Abstract

Temettuat, which is the plural of the word “*temettü*” which means making profit in Arabic, means dividends, profits. As part of reforms during the Tanzimat period that began in the first half of the 19th century, the Ottoman Empire also made some regulations in tax system. Due to various reasons such as controlling government revenues, eliminating disruptions in tax system, identifying those who are liable to pay

1 Doç. Dr. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, muhammedkose@erzincan.edu.tr

taxes, and establishing a budget balance, keeping the *temettuat defters* were started in the 1840s. These *defters*, which hold very important information about Ottoman socio-economic history, especially in the mid-19th century, incorporated more detailed information than *tahrir defters* of 15th and 16th century Ottoman classical period. In fact, while *tahrir defters* includes only the name of a sanjak, district or village and the amount of annual mandatory tax, sanjak centers were divided into districts, villages and neighbourhoods in the *temettuat defters* the names of residents, their annual earnings, the lands and the numbers of animals they own were included accordingly. In addition, some of these defters kept the records of the important information such as the physical characteristics of people and their occupations.

In this study, the temettuat defter number 13359 belonging to the Zaza Tribe living at the Yağbasan village in the Divriği District of Sivas Province is discussed. The land and animal species with their quantities that household heads of 51 houses had according to the *defter* are examined in tables.

Keywords: Ottoman Empire, Temettuat Defters, Divriği District, Yağbasan Village, Zaza Tribe

Giriş

Bu çalışma Divriği Kazasına bağlı Yağbasan² köyünde meskûn Yağbasan Zaza Aşireti'ne ait 13359 numaralı ve 1845 tarihli temettuat defteri ışığında hazırlanmıştır³. Söz konusu defterden 1845 yılında Yağbasan köyünde Yağbasan Zaza Aşireti'ne mensup 51 hanenin yerleşik olduğu tespit edilmiştir. İlgili defterde, mezkûr karyede ikamet eden ahalinin sahip oldukları malvarlıkları kaydedilmiştir. Defterin girişinde, henüz yazıma geçilmeden, "*dahil-i kaza-yı Divriği'nde vaki' Yağbasan karyene tabi' Zaza Aşireti'nin emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin mübeyyin defteridir.*" notu düşülmüştür. Bu kayıtlardan Yağbasan'daki Zaza Aşireti'nin 19. Yüzyılın ortalarında doğru geçimlerini hayvancılık ve tarım faaliyetleriyle yaptıkları anlaşılmaktadır. Zira defterdeki kayıtlarda, hane halkının sahip oldukları koyun, keçi, inek, öküz ve onların yavruları, günlük taşıma işlerinde kullandıkları atlar ve üzerinde tarım yaptıkları tarlaların yer alması bu durumu destekler niteliktedir. Yine kayıtlardan Yağbasan'da meskûn Zaza Aşireti ahalsinin buğday ve arpa ziraati yaptıkları görülmektedir. Yetişkin hayvanlardan hayvanın cinsine göre,

2 Eski adı Hargin olan Yağbasan Köyü, 800 tarihlerinde Yağ-Basan manasına gelen bir Türk kabilesinin yerleşmesiyle vücuda gelmiştir. Aşiret reisinin adına nispetle Yağbasan adı verilen köye 1870'li yıllarda Kars'tan 5-6 hane yerleştirilmiştir. Oldukça büyük olan köyde Osmanlı döneminde mevcut olup 1930'lu yıllarda harabeleri kalan büyük bir cami bulunmaktaydı. Sivas Divriği ilçesinin batısında kalan Yağbasan köyü 1930'da Sincan nahiyesine bağlı idi. Bk: Muallim Halil Sami (ÖZEN), *Divriği/Yağbasan Köyü Folkloru (1927-1931)*, Dilek Matbaası, Sivas 2003, s.15.

3 BOA. ML.VRD.TMT.d. 13359.

ekilen tarlalardan mahsulün çeşidine göre farklı vergilerin alındığı göze çarpmaktadır. 13359 numaralı temettüat defterinde, hane reislerinin sahip oldukları malvarlıkları kalem kalem yazılmış ve her bir kalem başına onların ödeyecekleri bir senelik vergi miktarı da not edilmiştir. Her bir haneye sıra ve hane numarası verilerek, önce hane reisinin adı akabinde sahip olduğu malvarlığı kaydedilmiştir. Vergi vermekle mükellef olduğu arazi ve hayvan için ödeyeceği miktar hemen ilgili cinsin altına yazılmıştır.

A. Zazalar

Anadolu'nun kadim ve benliğini korumuş etnik gruplarından olan ve arkaik İran dillerinden birini konuşan Zazalar doğu ve güneydoğu bölgesinin Murat, Yukarı Fırat ve Dicle nehir vadilerinde yerleşmiştir. Zazalar'ı Kürtler Dîmîlî, Şranlılar Donboli, Araplar ise Dünbülî veya çoğulu olan Denâbile şeklinde tanımlamıştır. Osmanlılar'ın 1515 yılından itibaren Doğu Anadolu'ya hâkim olmasıyla bölgedeki Zazalar da Osmanlı yönetimine girdi. XIX. Yüzyıl Osmanlı nüfus defterlerinden, Zazalar'ın aşağı yukarı bugün yerleşik oldukları yerlerde meskûn oldukları anlaşılmaktadır. Müslüman olan Zazalar'ın bölgesel olarak İslam Dini'nin farklı mezheplerini tercih ettiği görülmektedir. Nitekim Elazığ, Bingöl, Palu, Diyarbakır, Mutki yöresinde Şâfîlik; Urfa, Adıyaman ve Diyarbakır'ın güney kesiminde Hanefî mezhebi yaygın iken Tunceli, Erzincan, Sivas, Erzurum ve Varto'da Alevîlik Zazalar'ın dinî ve sosyal hayatları üzerinde hâkimdir. Geçmişte göçebe aşiretler şeklinde yaşam süren Zazalar'da bugün aşiret yapısı pek yaygın değildir. Günümüzde Bingöl, Tunceli, Diyarbakır, Elazığ ve Erzincan Zazalar'ın yoğun olarak yaşadıkları yerlerdir. Bununla birlikte Muş'un Varto, Bitlis'in Hizan ve Mutki, Batman'ın Sason, Erzurum'un Hınıs, Tekman, Çat ve Aşkale, Malatya'nın Pütürge, Adıyaman'ın Gerger ve Samsat, Şanlıurfa'nın Siverek ve Bucak, Sivas'ın Zara, Ulaş ve Divriği, Kayseri'nin Sarız ve Aksaray'ın Ekecik ilçelerinde de Zazalar'ın mevcut olduğu bilinmektedir.⁴ Buraların dışında Gümüşhane, Kars, Bayburt,

4 Murat Alanoğlu, "Zazalar", *DİA*, Cilt: Ek-2, İstanbul 2016, s.696-698. Zazaların menşei, tarihi, kültürü ve sosyo-iktisadi yapıları hakkında ayrıca kaynaklar için bakınız: Ercan Çağlayan, *Zazalar: Tarih, Kültür ve Kimlik*, İstanbul Bilgi Üniv Yayınları, İstanbul 2006. *I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu*, (Editör Murat Varol), Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2011. *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, (Editör Murat Varol), Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2012. Murat Varol, "Etnik Yaklaşımlar Bağlamında Zaza Kimliği", *Kimlik Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlıdan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu (6-8 Eylül 2012)*, Bingöl Üniv Yayınları, Bingöl 2013, ss.450-475. Murat Varol, "Zazaca Yazılan Eserlere Dair Bir Bibliyografya (1899-2014)", *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, Yıl:1, Cilt: 1/1, Ocak 2015, ss.39-54. Murat Alanoğlu, Osmanlı İdari Sistemi İçerisinde Palu Hükümeti, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2017.

Adana ve Orta Anadolu'nun bazı nahiyelerinde de Zazalar'ın yaşadıkları ileri sürülmektedir.⁵

Osmanlı kayıtlarında Zazalar, Dımılı, Dünbüf ve Dunbeli isimleriyle zikredilmişlerdir.⁶ 1515 yılında bölgenin Osmanlı'ya iltihakıyla Zaza emirleri beyliklerini korudukları gibi diğer Kürd beyliklerine tanınmayan daha pek çok imtiyaz kendilerine tanınmıştır. Diyarbakır Eyaleti'ne bağlı Zazalar'ın meskûn oldukları sancaklar *yurtluk*, *ocaklık* ve *hükümet* tarzında idare edilirdi. 1574 yılında yapılan idari değişiklikle Diyarbakır Eyaleti'ne bağlı Sağman, Kulp, Mih-rani, Tercil, Atak, Pertek ve Çermik Sancakları yurtluk ve ocaklık; Eğil, Genç, Palu, Osin (Oşni) Hazo (Kozluk) ve Cezire yurtluk tarzında yapılandırıldı.⁷

Değerlendirme

1. Yağbasan Köyündeki Zaza Aşireti'nin Hane Reisleri ve Ödemekle Mükellef Oldukları Senelik Vergileri

Hane başına ortalama yaklaşık 535 (535, 892) kuruş yıllık verginin düş-tüğü 1261 yılında Yağbasan köyündeki Zaza Aşireti'nin ödeyeceği toplam vergi tutarı 27.279.5 kuruştur. Tablo.1'den de anlaşılacağı üzere 16. sıradaki hane, sahip olduğu malvarlığı bakımından köyün en zengin hanesi durumundaydı. Zira İhtiyad oğlu Hasan'ın reisi olduğu hanenin 1261 senesi için ödemekle mükellef olduğu vergi miktarı 901 kuruş idi. Onu 857 kuruş ile 40. Hanede ikamet eden İhtiyad Süleyman oğlu Burunsuz Hasan ve 848.5 kuruş ile 48. hanede yaşayan İhtiyad oğlu Hasan takip etmekteydi. Buna karşın 45. hanede meskûn Mahmud oğlu Hüseyin'in reisi olduğu hane köyün en fakiri konumundaydı. Nitekim Mahmud oğlu Hüseyin'in sahip olduğu malvarlığı için 1261 yılında ödemekle mükellef olduğu vergi meblağı 189.5 kuruş idi. Mahmud oğlu Hüseyin'i sırasıyla 215 kuruş vergi borcu ile 38. hane reisi Hatun oğlu Ali ve 276 kuruş 28 para ödemekle mükellef olup 36. hanede yaşayan Mirzo oğlu Simo takip etmekteydi. Bununla birlikte tablo.1'den mükellef oldukları vergi miktarlarından hareketle hanelerin zenginliğini ya da fakirliğini tespit etmek mümkün olsa da her bir hanede kaç kişinin yaşadığı bilinmediğinden, hane başına düşen gelir bilinmesine rağmen, kişi başına düşen gelir tespit edilememektedir.

5 Ali Dihkan-Cevad Sadıki, "Zazaların İlk Yerleşim Yerleri ve Kökenleri", *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, (edit. Murat Varol), Bingöl Üniv. Yayınları 2012, s.71. ss.69-77.

6 Abdullah Demir, "XIX. Yüzyılda Zazaların Nüfusu ve Demografik Yapısı", *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, (edit. Murat Varol), Bingöl Üniv. Yayınları 2012, s.105. ss.106-145.

7 Demir, 110-11.

Defterde değerlendirmeye alınabilecek bir husus da hane reislerinin kullandıkları isimlerdir. 51 hane reisinin kaydedildiği defterde hane reislerinin geneli babalarının isimleriyle “Hüseyin oğlu Süleyman” şeklinde kaydedilmişlerdi. Hane reislerinin sadece isimleri zikredilmiş olup fiziki özellikleri ve yaşları hakkında bilgi verilmemiştir. 48 hanede hane reislerinin babaların isimleriyle birlikte kaydı yapılmışken 38. Hanenin reisi Ali “Hatun oğlu Ali” şeklinde annesinin adıyla, 32. (Luko Hüseyin) ve 48. hanedeki (Uzun Çubuk) hane reisleri unvanlarıyla deftere kaydedilmişlerdir. Buna göre Yağbasan köyündeki Zaza Aşiretinde 1845 yılında kullanılan isimlerin başlıcaları Hüseyin, Süleyman, Hasan, Mehmed ve Ali idi. Molla, Mirzavin, Şiravin, İhtiyad, Todkin, Mevali, Seydihan, Cemo, Yusuf, Velo ve Aslan isimleri de Yağbasan karye sakinlerinden Zaza Aşireti tarafından tercih edilen isimler arasındaydı.

Tablo.1. Yağbasan Köyündeki Zaza Aşireti’nin Hane Reisleri ve Ödemekle Mükellef Oldukları Senelik Vergileri

Hane Sıra	Hane Reisi	Senelik temettüü/kuruş/para
Hane.1.	Cafer oğlu Süleyman ⁸	808 kuruş 8 para
Hane.2	Mirzavin oğlu Mustafa	404 kuruş 36 para
Hane.3	Siyak oğlu İsmail	380 kuruş 12 para
Hane.4	Hüseyin oğlu Süleyman	617 kuruş 36 para
Hane.5	Molla oğlu Ali	617 kuruş
Hane.6	Mahmud oğlu Memiş	766.5 kuruş
Hane.7	Mevali oğlu Nesim	734 kuruş.8 para
Hane.8	Sillece oğlu Mahmud	728.5 kuruş
Hane.9	Ali oğlu Hüseyin	421.5 kuruş
Hane.10	Alaaddin oğlu Hüseyin	621 kuruş 4 para
Hane.11	Alaaddin oğlu İsmail	409.5 kuruş
Hane.12	Şiro oğlu Ali	778 kuruş 32 para
Hane.13	Maksud oğlu Süleyman	462 kuruş 36 para
Hane.14	Zebvalı oğlu Seydihan	356 kuruş 24 para
Hane.15	Yusuf oğlu Nesim	311 kuruş 12 para
Hane.16	İhtiyad oğlu Hasan	901 kuruş 16 para
Hane.17	Ahmed oğlu Mü'min	759 kuruş 32 para
Hane.18	Emlik oğlu Hüseyin	724 kuruş 32 para

8 Köyün en zenginlerinden olan Ca'fer oğlu Süleyman aynı zamanda köyün birinci muhtarı idi.

BİNGÖL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Hane.19	Mevali oğlu Süleyman	370 kuruş 36 para
Hane.20	Molla'nın oğlu İbo	434 kuruş 16 para
Hane.21	Şiravin oğlu Bektaş	344 kuruş 8 para
Hane.22	Şiravin oğlu Alişir	326 kuruş 8 para
Hane.23	Mola'nın oğlu Hasan	729 kuruş 24 para
Hane.24	Siyak oğlu Velo	391.5 kuruş
Hane.25	İhtiyad Süleyman oğlu Mustafa	533 kuruş 8 para
Hane.26	İhtiyad oğlu Balo	364 kuruş 36 para
Hane.27	Soyupaki oğlu İsmail	516 kuruş 8 para
Hane.28	Ozan oğlu Hüseyin	682 kuruş 28 para
Hane.29	Todkin oğlu Hüseyin	623 kuruş
Hane.30	Piravin oğlu Hüseyin	705 kuruş 16 para
Hane.31	Cefon oğlu Ali	636 kuruş 32 para
Hane.32	Luko Hüseyin	458 kuruş
Hane.33	Mirzo oğlu Simo (İsmail)	407 kuruş 8 para
Hane.34	İhtiyad Süleyman oğlu Ali	417 kuruş 24 para
Hane.35	Mahmud oğlu Hemo	505 kuruş
Hane.36	Kara Hasan oğlu İbo	276 kuruş 28 para
Hane.37	İsmail oğlu Mustafa	448 kuruş
Hane.38	Hatun oğlu Ali	215 kuruş
Hane.39	Mümin oğlu Hüseyin	445 kuruş
Hane.40	İhtiyad Süleyman oğlu Burunsuz Hasan	857 kuruş
Hane.41	İhtiyad Süleyman oğlu Hasan	466 kuruş 12 para
Hane.42	Sancak oğlu Ali	545 kuruş
Hane.43	İhtiyad oğlu Yusuf	702.5 kuruş
Hane.44	Şahvirdi oğlu Ali	504 kuruş
Hane.45	Mahmud oğlu Velo	189.5 kuruş
Hane.46	Demo oğlu Hasan	630 kuruş
Hane.47	Mahmud oğlu Hüseyin	468.5 kuruş
Hane.48	Uzun Cubuk	848.5 kuruş
Hane.49	Kel Abbas karındaşı Kadok	454 kuruş
Hane.50	Usta Hüseyin oğlu Hasan	427 kuruş
Hane.51	Cebo oğlu Aslan	550.5 kuruş
		27.279.5 kuruş

2. Hayvan ve Tarla Miktarları

İncelenen dönemde Yağbasan köyündeki Zaza Aşireti'nin temel geçim kaynağının hayvancılık olduğu tespit edilmiştir. Zira Yağbasan köyünde meskûn Zaza Aşiretini konu edinen 13359 numaralı ve 1845 tarihli temettuat defterinde hane halklarının sahip oldukları malvarlıklarının başında besledikleri küçük ve büyükbaş hayvanlar gelmekteydi. Tablo.2'den de anlaşılacağı üzere Yağbasan'daki Zaza Aşireti'nin çoğunlukla küçükbaş hayvan beslediği ve küçükbaş hayvan arasında keçinin birinci dereceden tercih edildiği görülmektedir. Yavruları ile birlikte Yağbasan köyünde mukimlerinden Zaza Aşireti'nin 1845 yılında sahip olduğu toplam hayvan sayısı 2.978 idi. Bunun 2.788'i küçükbaş, 190'ı da büyükbaş hayvan idi. Küçükbaş hayvanların 887'sini keçi, 782'sini oğlak, 412'sini koyun, 357'sini kuzu, 203'ünü kısır koyun-keçi ve 75'ini koç-teke oluşturmaktaydı. Yağbasan köyündeki Zaza Aşireti'nin beslediği 192 adet büyükbaş hayvanın başında 100 adet ile öküz gelmekteydi. 1 hanenin dışındaki 50 hanede birer çift öküz bulunmaktaydı. Bu da köy hane halkının tarlalarını öküzlerle sürdüğünü göstermektedir. Her hanede en az bir ineğin mevcut olduğu köyde toplamda 78 inek beslenmekteydi. Bununla birlikte 72 inek yavrusu (buzağı) da Yağbasan'daki Zaza Aşireti hane halklarının sahip oldukları mal varlığı arasındaydı. Günlük taşıma işlerinde dişi atların (döllü kısırak) kullanıldığı mezkûr köyde 13 hanede 13 dişi atın beslendiği görülmektedir.

Bir hanenin ortalama 15 dönüm (15.156) tarlaya sahip olduğu Yağbasan köyündeki Zaza Aşireti'ne ait 1845 senesinde toplam 773 dönüm ekilebilir tarla mevcut idi.

Tablo.2. hayvan sayısı ve tarla dönüm

Hayvan adı	Sağman inek	Buzağı	Sağman koyun	Kuzu	Sağman keçi
Toplam sayısı	78	72	412	357	887
Hayvan adı	Oğlak	Koç-teke	Kısır koyun-keçi	Döllü kısırak	Koşu öküzü
Toplam sayısı	782 ⁹	75	203	13	100
Toplam hayvan sayısı	2.978				
Toplam tarla/dönüm	773 dönüm.				

9 33. Hanede kuzular ve erkek oğlak aynı kalemde verilmiştir.

3. Vergiye Tabi Hayvanlar

Tablo.3'ten anlaşılacağı üzere, Yağbasan'daki Zaza Aşireti'ne bağlı 51 hane 1845'te beslenen ve vergiye tabi olunan hayvan sayısı 1.767 idi. Halkın ödemekle mükellef olduğu vergi miktarı hr bir hayvan türü için farklılık arz etmekteydi. Vergiler hayvan başına alınmaktaydı. Yine tablo.3'te de görüldüğü gibi, adet başına en fazla vergi 40 kuruş ile *döllü kısıraktan* alınmaktaydı. Döllü kısırağı yine adet başına 24 kuruş ile *sağman inek*, 15 kuruş ile *koşu öküzü*, 5 kuruş ile *sağman koyun*, 4 kuruş ile *sağman keçi*, 2 kuruş ile *koç-teke* ve 1.5 kuruş ile *kısır koyun-keçi* takip etmekteydi. Yağbasan köyündeki Zaza Aşireti'nin sahip oldukları hayvanlar için 1845 yılında ödemekle mükellef oldukları 9.914.5 kuruş vergi arasında 3.548 kuruş ile sağman keçi vergisi birinci sırada gelmekteydi. Onu 412 sağman koyun için toplamda ödenmesi gereken 2.060 kuruş vergi takip etmekteydi. Bunların yanı sıra köy halkı sahip oldukları 78 sağman inek için toplam 1.872 kuruş, 100 koşu öküzü için 1.500 kuruş, 12 döllü kısırak için 480 kuruş, 203 adet kısır koyun-keçi için 304.5 kuruş ve 75 adet koç-teke için toplam 150 kuruş vergi ödemekle sorumlu tutulmuştu.

Tablo.3. Vergiye Tabi Hayvanlar

Hayvan adı	Sağman inek	Sağman koyun	Sağman keçi	Koç-teke	Kısır koyun-keçi	Koşu öküzü	Kısırak döllü
Sayısı	78	412	887	75	203	100	12
Vergi/adet	24 kuruş	5 kuruş	4 kuruş	2 kuruş	1.5 kuruş	15 kuruş	40 kuruş
Toplam	1.872	2.060	3.548	150	304.5	1.500	480
Genel toplam	9.914.5 kuruş						

4. Vergiye Tabi Olmayan Hayvanlar

Tablo.4'ten de anlaşılacağı üzere, hayvan yavrularından herhangi bir vergi talep edilmemiştir. Toplamda Yağbasan'da yerleşik Zaza Aşireti'nin beslediği toplam 2.978 hayvanın 1.211 adedi; yeni doğmuş, doğum yapacak veya üretkenliği sağlayacak çağa gelmemiş idi. Bunların başında 782 adet ile *oğlak* gelmekteydi. Oğlak'ı 357 adet ile *kuzu*, 72 adet ile *buzacağı* takip etmekteydi.

Tablo.4. Vergiye Tabi Olmayan Hayvanlar

Hayvan adı	Buzacağı	Kuzu	Oğlak
Sayısı	72	357	782
Toplam	1.211		

5. Hane Halkının Sahip Oldukları Küçükbaş Hayvan Sayısı

Tablo.5'ten de anlaşıldığı gibi Yağbasan köyünde ikamet eden Zaza Aşireti'nin beslemiş oldukları küçükbaş hayvanların başında *keçi* gelmekteydi. Toplam 2.788 küçükbaş hayvanın 887'si keçi idi. Keçiyi yine keçi yavrusu olan 782 sayı ile *oğlak* takip etmekteydi. Burada dikkat çeken hususların başında mezkûr köydeki her hanede keçinin besleniyor olmasıydı. Buna karşın 33. ve 34. hanelerde keçinin varlığına rağmen keçi yavrusu oğlak tespit edilmiştir. İstisnasız her hanede keçinin beslendiği köyde, sadece bir hanede (hane.49) koyun beslenmiyorken geri kalan 50 hanede sayıları 3 ile 26 arasında değişen koyun beslenmekte idi. Yine tabloda da görüldüğü üzere, koyunun olduğu 50 hanenin 47'sinde, 21, 23 ve 26. haneler hariç, kuzu da mevcut idi. Defterde ek.1'de görüldüğü gibi, kuzu ve oğlakin cinsiyeti belirlenmiş ancak çalışmanın ayrıntı içinde kaybolmaması amacıyla bu gibi detaylara bu kısımda yer vermek istemedik. Aynı şekilde koç-teke ve kısır koyun-keçi kısmında da toplam sayılar buraya dahil edilmiştir.

Tablo.5. Hane Halkının Sahip Oldukları Küçükbaş Hayvan Sayısı

Hane No	Sağman koyun	Kuzu	Sağman keçi	Oğlak	Koç-teke	Kısır koyun-keçi
Hane.1	19	19	38	25	5	8
Hane.2	8	7	12	11	-	3
Hane.3	7	7	12	11	-	-
Hane.4	7	7	23	22	3	6
Hane.5	4	4	24	24	3	6
Hane.6	12	12	37	33	4	9
Hane.7	15	13	25	23	4	9
Hane.8	9	8	23	20	2	7
Hane.9	5	4	25	21	3	5
Hane.10	9	9	25	22	3	4
Hane.11	3	2	9	9	-	5
Hane.12	13	11	27	25	3	-
Hane.13	7	6	18	19	2	3
Hane.14	3	3	14	13	-	5
Hane.15	4	2	6	5	-	-
Hane.16	14	11	35	30	4	4
Hane.17	9	7	38	35	4	8
Hane.18	12	10	28	29	4	6
Hane.19	5	4	9	8	-	5

Hane.20	5	3	14	11	-	7
Hane.21	6	-	13	12	-	2
Hane.22	5	4	9	9	-	4
Hane.23	3	-	18	22	-	-
Hane.24	3	3	9	8	-	5
Hane.25	5	5	7	7	-	-
Hane.26	5	-	12	11	-	2
Hane.27	5	3	12	10	-	2
Hane.28	14	13	12	11	3	6
Hane.29	20	16	22	24	4	9
Hane.30	10	8	12	12	2	5
Hane.31	7	7	18	16	-	4
Hane.32	5	4	7	5	-	-
Hane.33	5	18	16	-	1	2
Hane.34	6	5	12	-	-	5
Hane.35	10	9	15	12	3	4
Hane.36	3	3	13	13	-	3
Hane.37	4	3	14	10	-	-
Hane.38	5	5	7	7	-	-
Hane.39	7	6	17	16	2	5
Hane.40	26	19	27	25	4	5
Hane.41	5	4	15	15	-	4
Hane.42	9	9	18	15	-	3
Hane.43	9	8	29	20	4	-
Hane.44	5	5	13	13	-	6
Hane.45	5	5	6	5	-	-
Hane.46	12	10	15	14	-	-
Hane.47	11	9	13	10	2	4
Hane.48	18	17	20	19	3	7
Hane.49	-	-	19	19	-	6
Hane.50	5	4	15	15	-	5
Hane.51	8	6	11	10	-	5
Toplam	412	357	887	782	75	203

6. Hane Halkının Sahip Oldukları Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Tarla (Dönüm) Miktarı

Tablo.6'dan da anlaşılacağı üzere, Yağbasan'daki Zaza Aşireti'ne ait 1845 tarihli ve 13359 numaralı temettuat defter kayıtlarından, Yağbasan köyünde

meskûn her hanede en az bir toplamda ise 78 adet süt ineğin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Buna göre mezkûr köydeki 29 hanede birer adet süt ineği mevcut iken 22 hanede birden fazla süt ineği var idi. En fazla süt ineğine sahip hane 4 adet ile 40. sıradaki hane idi. Buna mukabil 46. ve 49. hanelerde buzağıya rastlanılmamıştır. Aynı şekilde en fazla buzağı da 4 adet ile 40. hanede beslenmekteydi. Taşımacılık işlerinde dişi atları kullanan aileler, 1845 yılında 13 hane birer adet dişi ata sahiptiler. Hane başına ortalama yaklaşık 15 dönüm (15.156) tarlanın düştüğü Yağbasan köyünün Zaza sakinleri, tarla sürme işlemlerini öküzler ile yapmaktaydılar. Nitekim 51 hanelik köyde, 29. sıradaki hanenin dışındaki her hanede birer çift öküz mevcut idi. Toplamda 773 dönüm ekilebilir toprağın mevcut olduğu köyde en fazla araziye sahip olan hane 26 dönüm ile 1. sıradaki hane, en az araziye sahip hane ise 6 dönüm ile 45. sıradaki hane idi.

Tablo.6. Hane Halkının Sahip Oldukları Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Tarla (Dönüm) Miktarı

Hane No	Sağman inek	Buzağı	Döllü kısırak	Koşu öküzü	Tarla (dönüm)
Hane.1	2	2	1	2	26
Hane.2	2	2	1	2	15
Hane.3	1	1	-	2	14
Hane.4	2	2	-	2	18
Hane.5	1	1	-	2	20
Hane.6	2	2	-	2	22
Hane.7	1	1	1	2	18
Hane.8	2	2	1	2	15
Hane.9	1	1	1	2	12
Hane.10	2	2	1	2	16
Hane.11	1	1	-	2	10
Hane.12	2	2	-	2	22
Hane.13	1	1	-	2	16
Hane.14	1	1	-	2	8
Hane.15	1	1	-	2	10
Hane.16	2	2	-	2	20
Hane.17	2	2	1	2	15
Hane.18	1	1	1	2	13

BİNGÖL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Hane.19	1	1	-	2	10
Hane.20	1	1	-	2	12
Hane.21	1	1	-	2	8
Hane.22	1	1	-	2	10
Hane.23	1	1	-	2	18
Hane.24	1	1	-	2	15
Hane.25	1	1	-	2	16
Hane.26	1	1	-	2	10
Hane.27	1	1	-	2	16
Hane.28	3	3	1	2	20
Hane.29	3	3	1	-	18
Hane.30	2	1	1	2	22
Hane.31	1	1	-	2	20
Hane.32	1	1	-	2	16
Hane.33	1	1	-	2	14
Hane.34	1	1	-	2	12
Hane.35	2	2	-	2	18
Hane.36	1	1	-	2	8
Hane.37	1	1	-	2	15
Hane.38	1	1	-	2	7
Hane.39	2	2	-	2	10
Hane.40	4	4	1	2	20
Hane.41	1	1	-	2	15
Hane.42	2	2	-	2	15
Hane.43	3	2	1	2	16
Hane.44	2	1	-	2	18
Hane.45	1	1	-	2	6
Hane.46	2	-	-	2	20
Hane.47	2	2	-	2	15
Hane.48	2	2	-	2	25
Hane.49	1	-	-	2	16
Hane.50	2	2	-	2	12
Hane.51	1	1	-	2	20
Toplam	78	72	13	100	773

7. Hane, Aşar ve Ağnam Vergisi

İncelenen temettüat defterinde, Yağbasan köyünde yaşayan Zaza Aşireti'nin hayvan vergisinin dışında hane (avarız)¹⁰, aşar¹¹ ve ağnam¹² vergisini de ödedikleri görülmektedir. Nitekim incelenen dönemde tablo.7'den de anlaşılacağı üzere Yağbasan'da sakin Zaza Aşireti 1845 yılında 226 kuruş hane (avarız) vergisi, 2.248 kuruş 36 para aşar (öşür) vergisi ve 1.574 kuruş adet-i ağnam (resm-i ağnam) vergisi vermekle mükellef idi.

Tablo.7'den de anlaşıldığı gibi Yağbasan köyünde, hane başına ortalama yaklaşık 4.5 kuruş (4.431) hane vergisinin düştüğü mezkûr aşiretin 1845 yılında ödeyeceği toplam hane vergisi 226 kuruş idi. Yağbasan'daki Zaza Aşireti'nin hane vergisi 3 ile 10 kuruş arasında değişmekte olup 51 haneden 5'nin (15., 36., 38., 41. ve 50. sıradaki haneler) bu vergiden muaf oldukları görülmektedir. Ayrıca hane vergisi, aynı hanede yaşayan hane reisi ve gelir getirebilecek yaşta olan erkek nüfustan alındığına göre, bir bakıma bu vergi, her bir hanede yaşayan erkek nüfus sayısı hakkında da fikir vermektedir.

- 10 Osmanlılar'da, vergi ve nüfus tespitleri aile (hane) sayımına dayanır, sayımlarda da vergi verebilecek durumda olan nüfus esas kabul edilirdi. Bu sebeple sadece aile reisleri ve ailede gelir getirebilecek erkek fertler sayılmaktaydı. Osmanlı tahrir defterlerinde nüfus, "avâriz hânesi" ve "hâne-i gayri evâriz" olarak ikiye ayrılırdı. Avâriz hâneleri, vergilendirilebilir ya da vergilendirilmiş olan haneleri ifade etmekteyken, diğeri ise derbencilik, tuzculuk, madencilik, celepcilik, şahincilik gibi belirli bir hizmetle yükümlü olanları; kadı, nâib, sipahi, muhassıl, müderris gibi resmî görevlileri; imam, hatip, muazzin, zâviyedar, şeyh seyyid gibi din adamlarını; körlük, delilik, düşkünlük gibi bedenî özürleri olan kimseleri içine almakta olup vergilerin tamamından veya bir kısmından muafiyeti ifade ederdi. Bk: Halil Sahillioğlu, "Avâriz", *DİA*, Cilt:4, İstanbul 1991, s. 108. ss.108-109.
- 11 Sözlükte "onda bir" anlamına gelen uşr (çoğulu uşûr, a'şâr) kelimesinin Türkçeleşmiş şekli olan öşür, fıkıhta toprak ürünlerinden tahsil edilen zekâti ifade eder. Bk: Mehmet Erkal, "Öşür", *DİA*, Cilt: 34, İstanbul 2007, s.97. ss.97-100. Osmanlı toprak sisteminde hububat üretimi yapılan yerler genellikle mîrî arazi statüsünde olup timarlara bölünmüş idi. Nazarî yaklaşımlara göre fiilî durumlara bakarak Ege adalarıyla birlikte Rumeli'nin harâcî, Anadolu'nun ise çoğunlukla öşrî topraklar olması gerektiği ile sürülmüştür. Genellikle öşür adı altında toplanan vergiler ziraî vergiler olup beşte birden (humus) onda bire (öşür) kadar değişen çeşitli oranlar ortaya çıkmaktadır. Bu vergiler tahıl ve bakliyatla mal olarak tahsil edilirdi. Öşür resm-i bağ ve bahçe, resm-i sebzevat gibi vergi türlerini ihtiva eder. Lifli bitkiler, sebze ve meyveler, âdet-i ağnâm, resm-i kovan ve gümrük vergilerinde alacaklısına seçme hakkı tanınırdı. Vergilerin çoğunu buğday, arpa ve çavdardan alınan öşür ve sâlâriyye oluşturmaktaydı. Bk: Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlılar'da Öşür", *DİA*, Cilt: 34, İstanbul 2007, s.100. ss.100-103.
- 12 İslam devletlerinde muhtelif isimlerle rastlanan bu vergi, Osmanlı resmî kayıtlarında resm-i ganem, âdet-i ağnâm şekillerinde geçer. Bu vergi genellikle koyun yavrudalıktan sonra nisan veya mayıs aylarında alınır; kuzulu koyun kuzusu ile bir hesaplanırdı. Vergi miktarı Fâtih kanuna göre üç koyundan bir akçe iken daha sonra iki koyundan bir akçe olarak tespit edilmişti. Ancak bu miktar bölgelerin özelliklerine göre değişiklik gösterebilmekteydi. Bk: Feridun Emecen, "Ağnam Resmî", *DİA*, Cilt: 1, İstanbul 1988, s.478. ss.478-479.

Buradan hareketle Yağbasan'da meskûn Zaza Aşireti'ne mensup hanelerin kalabalık ve geniş haneler olduğunu söylemek mümkündür.¹³

Yağbasan Zaza Aşireti'ne ait 13359 numaralı temettüat defterinin mezkûr aşirete dair bize sunduğu bir diğer önemli bilgi, onların ekip biçtikleri tarlaların dönüm miktarı ve bu tarım faaliyetleri karşılığında ödemekle mükellef oldukları aşar (öşür) vergisinin meblağıdır. Zira hane halkının sahip oldukları tarla miktarı hakkındaki bilgi ve değerlendirmeyi tablo.6 ışığında sunmuştuk. Ayrıca aşar vergisi miktarı her bir hane halkının sahip olduğu tarla miktarına da işaret etmektedir. Mükerrer olmaması için bu kısımda sadece tarım ürünlerinden elde edilen gelir karşılığında mezkûr aşiretin ödemekle yükümlü oldukları vergi miktarını ele alacağız. 51 hanenin, toplamda 2.248 kuruş 36 para ve hane başına ortalama yaklaşık 45 (44.098) kuruş aşar vergisi ödemekle mükellef olduğu 1845 yılında, hane halkının tarlalarının miktarına göre, 13.5 kuruş ile 98 kuruş 36 para arasında değişen vergi borcu çıkmıştır. Buna göre en fazla aşar vergisi ödemekle mükellef olan hane 98 kuruş 36 para ile 4. sıradaki hane, en az aşar vergisi ödemekle yükümlü hane ise 13.5 kuruş ile 38. sıradaki hane idi. Bu aşar vergisi, Zaza Aşireti'nin 1845 yılında buğday, arpa ve çavdar tarımından elde ettiği kazanca göre tespit edilmişti.

Yağbasan köyünde müstakil Zaza Aşireti'nin 1845 yılı için ödemekle mükellef olduğu bir diğer vergi de *adet-i ağnam* vergisi idi. İncelenen defterden Yağbasan Zaza Aşireti halkından besledikleri yavrulamış her bir küçükbaş hayvanın başına hem birer kuruşluk ağnam vergisi hem de cinsine ve özelliğine göre farklılık gösteren ayrıca bir vergi ödedikleri tespit edilmiştir. Ağnam vergisi için hane reisinin sahip olduğu her bir sağman koyun, sağman keçi, koç, teke, kısır koyun ve kısır keçi başına birer kuruş tahsil ediliyor iken, bunun dışında hane reisinin yine sahip olduğu her bir koyun için 5 kuruş, keçi için 4 kuruş, koç ve teke için 3 kuruş ve kısır koyun-keçi için ise 1.5 kuruş ayrıca bir vergi ödemekle mükellef idiler. Mezkûr aşiretin sahip olduğu küçük hayvanlar için 1845 yılında ödemekle mükellef oldukları adet-i ağnam vergisi toplam 1.574 kuruş idi. Tablo.7'den, 51 hanenin hepsinin ödemekle mükellef olduğu bu vergi yine her bir hanede değişen sayılarda küçükbaş hayvanın beslendiği anlaşılmaktadır. Hane başına ortalama yaklaşık 31 (30.862) kuruş adet-i ağnam vergisinin düştüğü Zaza Aşiretinde, en az adet-i ağnam vergisini 10 kuruş ile 15. sıradaki hane, en fazla adet-i ağnam vergisi ni ise 70 kuruş ile 1. sıradaki hane ödemekle mükellef idi.

13 Ömer Lütfi Barkan, haneyi yani aileyi beş kişi olarak kabul etmiştir. Barkan'ın bu hesaplaması kabul edildiğinde 51 hanelik Yağbasan Zaza Aşireti'nin toplam nüfusunun 255 olduğunu söyleyebiliriz. Bkz: Nejat Göyünç, "Hâne", *TDVA*, Cilt: 15, İstanbul 1997, s.552.

Tablo.7. Hane, Aşar ve Ağnam Vergisi

Hane No	Hane vergisi (kuruş)	Aşar vergisi (kuruş)	Adet-i ağnam vergisi (kuruş)
Hane.1	10	55 kuruş 22 para	70
Hane.2	4	74 kuruş 19 para	23
Hane.3	5	32 kuruş 3 para	19
Hane.4	5	98 kuruş 12 para	39
Hane.5	5	53	40
Hane.6	5	57.5	52
Hane.7	6	55 kuruş 37 para	53
Hane.8	7	56	40
Hane.9	3	24 kuruş 24 para	38
Hane.10	6	58 kuruş 1 para	41
Hane.11	4	35 kuruş 5 para	17
Hane.12	6	60 kuruş 22 para	43
Hane.13	4	36 kuruş 15 para	30
Hane.14	4	27 kuruş 26 para	22
Hane.15	-	24 kuruş 38 para	10
Hane.16	6	73 kuruş 19 para	57
Hane.17	5	59 kuruş 22 para	59
Hane.18	5	56 kuruş 18 para	50
Hane.19	5	29 kuruş 39 para	19
Hane.20	4	35 kuruş 14 para	26
Hane.21	3	25 kuruş 17 para	21
Hane.22	5	24 kuruş 34 para	18
Hane.23	5	68 kuruş 16 para	22
Hane.24	4	32 kuruş 5 para	17
Hane.25	6	48 kuruş 12 para	12
Hane.26	3	28 kuruş 24 para	20
Hane.27	6	45 kuruş 11 para	19
Hane.28	6	48 kuruş 27 para	35
Hane.29	5	39 kuruş 11 para	55
Hane.30	6	56 kuruş 29 para	29
Hane.31	5	55 kuruş 23 para	29
Hane.32	4	40.5	12
Hane.33	4	31 kuruş 32 para	24
Hane.34	3	34 kuruş 31 para	23
Hane.35	5	49	32

Hane.36	-	19 kuruş 7 para	19
Hane.37	5	37 kuruş 26 para	18
Hane.38	-	13.5	12
Hane.39	3	31 kuruş 35 para	31
Hane.40	5	56 kuruş 24 para	62
Hane.41	-	38 kuruş 28 para	24
Hane.42	5	42 kuruş 6 para	30
Hane.43	6	48 kuruş 30 para	42
Hane.44	4	40 kuruş 32 para	24
Hane.45	-	10 kuruş 39 para	11
Hane.46	6	51	32
Hane.47	3	34 kuruş 16 para	32
Hane.48	7	72	48
Hane.49	4	38	24
Hane.50	-	31 kuruş 5 para	25
Hane.51	4	48	24
Toplam	226 kuruş	2.248 kuruş 36 para	1.574 kuruş

Sonuç

Sivas Eyaleti Divriği Kazasına bağlı Yağbasan köyündeki Zaza Aşiretini konu edinen 1845 tarihli 13359 numaralı Temettüat defteri, gerek o dönemdeki tipik bir Anadolu köyü gerek Zazaların sosyo-iktisadi hayatları hakkında son derece önemli bilgiler sunmaktadır. 19. Yüzyılda Osmanlı taşrasındaki ahalinin tamamına yakınının tarım ve hayvancılık ile meşgul olduğu bilinmektedir. Geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan Osmanlı köylüsü, sahip oldukları toprağın verimine, özelliğine, konumuna ve yerleştiği arazinin durumuna göre beslediği hayvan cinsleri ve sayısına göre birbirine kıyasla nisbeten zengin veya fakir olabilmekteydiler.

Etrafı dağlarla çevrili ve içinden bir nehrin geçtiği Yağbasan köyü (bkz. Harita 1) hem hayvancılık hem de tarım için oldukça elverişli bir konuma sahiptir. İncelenen dönemde Yağbasan köyünde yerleşik Zaza Aşireti'ne konu edinen mezkûr Temettüat defteri, burada meskûn Zaza Aşireti'nin köyün bu avantajlı jeopolitik konumundan son derece istifade ettiğini göstermektedir. Bu da Zazaların, geleneksel yaşam tarzlarının devam ettirebilecekleri coğrafyaları seçtiğine bir bakıma işaret etmektedir. Zira çalışma dâhilinde değerlendirilmesi yapılan ilgili defterden de anlaşıldığı gibi köyde yaşayan 51 hanelik Zaza Aşireti'nin her bir hanesi, önemli sayılabilecek miktarda araziye sahip olup, bir iki hane dışında bütün aşiret büyük ve küçükbaş hayvan

beslemekteydi. Bu veriler bize Yağbasan köyünün tarım ve hayvancılık için elverişli konumunu sunduğu gibi Zaza Aşireti'ne mensup ahalinin çalışkanlığını da göstermektedir. Bilahare bir hanenin dışındaki diğer 50 hanede birer çift öküzün, her hanede en az bir süt ineğinin, en az üç adet süt koyunun (bir hane hariç) ve en az 6 süt keçisinin besleniyor olması, Yağbasan Zaza Aşireti ahalsinin ekip biçtikleri toprağın büyüklüğü ve hayvancılık faaliyetleri hakkında fikir verdiği gibi, aynı köyde yaşayıp aralarında akrabalık bağı olanların varlığına rağmen, birbirlerine muhtaç olmayacak kadar gururlu ve çalışkan olduklarına da delalet etmiş olmalıdır. Bunun yanı sıra günümüzde de Zazaların, yerleşik oldukları coğrafya göz önünde bulundurulduğunda, dağlara yakın ve vadi boylarında yaşamayı tercih ettikleri ve buna ispat olarak bir dağ hayvanı olan keçiyi besledikleri ve bu durumun Yağbasan Zaza Aşireti için geçerli olduğu, gözden kaçmayan önemli bir detaydır.

Sonuç olarak, çalışmaya konu olan Temettüat defterinde de tespit edildiği kadarıyla özverili ve çalışkan oldukları anlaşılan Yağbasan köyündeki Zaza Aşireti, tarım ve hayvancılık faaliyetleri sonucunda sadece kendi geçimlerini yapmakla kalmamış aynı zamanda elde ettiği gelirin bir kısmını devlete vergi ödeyerek Osmanlı Devleti'nin iktisadi hayatına da katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKÇA

ML.VRD.TMT.d. 13359

ALANOĞLU, Murat, "Zazalar", *DİA*, Cilt: Ek-2, İstanbul 2016, ss.696-698.

-----, Osmanlı İdari Sistemi İçerisinde Palu Hükümeti, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2017.

ÇAĞLAYAN, Ercan, *Zazalar: Tarih, Kültür ve Kimlik*, İstanbul Bilgi Üniv Yayınları, İstanbul 2006.

DEMİR, Abdullah, "XIX. Yüzyılda Zazaların Nüfusu ve Demografik Yapısı", *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, (edit. Murat Varol), Bingöl Üniv. Yayınları 2012, ss.106-145.

DİHKAN, Ali-Cevad Sadıki, "Zazaların İlk Yerleşim Yerleri ve Kökenleri", *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, (edit. Murat Varol), Bingöl Üniv. Yayınları 2012, ss.69-77.

EMECEN, Feridun, "Ağnam Resmi", *DİA*, Cilt: 1, İstanbul 1988, ss.478-479.

ERKAL, Mehmet, "Öşür", *DİA*, Cilt: 34, İstanbul 2007, ss.97-100.

GÖYÜNÇ, Nejat, "Hâne", *TDVA*, Cilt: 15, İstanbul 1997, s.552-553.

SAHİLLİOĞLU, Halil, "Avârız", *DİA*, Cilt:4, İstanbul 1991, ss.108-109.

ÖZEN, Muallim Halil Sami, *Divriği/Yağbasan Köyü Folkloru (1927-1931)*, Dilek Matbaası, Sivas 2003.

TABAKOĞLU, Ahmet, "Osmanlılar'da Öşür", *DİA*, Cilt: 34, İstanbul 2007, ss.100-103.

VAROL, Murat, "Etnik Yaklaşımlar Bağlamında Zaza Kimliği", *Kimlik Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlıdan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu (6-8 Eylül 2012)*, Bingöl Üniv Yayınları, Bingöl 2013, ss.450-475.

-----, "Zazaca Yazılan Eserlere Dair Bir Bibliyografya (1899-2014)", *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, Yıl:1, Cilt: 1/1, Ocak 2015, ss.39-54.

-I. *Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu*, (Editör Murat Varol), Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2011.

-II. *Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, (Editör Murat Varol), Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2012.

Ek.1. 13359 Numaralı Temettüat Defterinin Sadeleştirilmesi (İlk 10 Hane)¹⁴
Aşiret-i Zazalar. Hane:51¹⁵

Dahil-i kaza-i Divriği'inde vaki' Yağbasan karyene tabi' Zaza Aşireti'nin emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin mübeyyin defteridir.

Hane.1. Aşiret-i mezbur sakinlerinden *Ca'fer oğlu Süleyman*'ın emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüatı:

1260 senesi hasılatı: 421 kuruş 8 para, **1261 senesi hasılatı:** 605 kuruş 28 para **toplam hasılat:** 1.026 kuruş 36 para

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 10 kuruş
Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 55 kuruş 22 para

Tane-i ağnam rüsûm: 70 kuruş

mezru' tarla: 26 dönüm, **Sağman inek:** 2x24: 48 kuruş, **Buzağı:** 1 dişi 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 19x5: 95 kuruş. **Kuzu:** 5 erkek 14 dişi toplam 19. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 38x4: 152 kuruş. **Oğlak:** 10'nu erkek 15'i dişi olmak üzere toplam 25 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 5x2: 10 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 8x1.5: 12 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş **Kısırak döllü:** 1x40: 40 kuruş.

Toplam temettü: 808 kuruş 8 para.

Hane.2. Aşiret-i mezburda *Mirzavin oğlu Mustafa*'nın emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 194 kuruş 16 para, **1261 senesi hasılatı:** 140 kuruş 16 para. **Toplam:** 334 kuruş 32 para

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 4 kuruş
Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 74 kuruş 19 para

Tane-i ağnam rüsûm: 23 kuruş

Mezru' tarla: 15 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 2x24: 48 kuruş. **Buzağı:** 1 dişi 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 8x5: 40 kuruş. **Kuzu:** 2 erkek 5 dişi toplam 7 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 12x4: 48 kuruş. **Oğlak:** 3'ü erkek 8'i dişi toplam 11 tane. Vergiden muaf. **Kısır koyun keçi:** 3x1.5: 4.5 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş. **Kısırak döllü:** 1x40: 40 kuruş.

Toplam temettü: 404 kuruş 36 para

Hane.3. Aşiret-i mezburda *Siyak oğlu İsmail*'in emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 267 kuruş 12 para, **1261 senesi hasılatı:** 156 kuruş 24 para. **Toplam:** 423 kuruş 36 para

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 5 kuruş

14 Derginin yayın ilkeleri çerçevesinde makale sayfa sayısının 30 sayfayı aşmaması tavsiyesi doğrultusunda, transkripti yapılmış olan 13359 numaralı temettüat defterinde kayıtlı ancak 11 hanenin temettüatlarına yer veremiyoruz.

15 BOA. ML.VRD.TMT.d. 13359. Lef.2. [29.12.1261].

Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 32 kuruş 3 para

Tane-i ağnam rüsûm: 19 kuruş

Mezru' tarla: 14 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 1x24: 24 kuruş. (İnekten alınan verginin yarısı ineğin yarısına ortak olan Cihangir oğlu İsmail'den alınmıştır). **Buzağı:** 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 7x5: 35 kuruş. **Kuzu:** 2 erkek 5 dişi toplam 7 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 12x4: 48 kuruş. **Oğlak:** 2'si erkek 9'u dişi toplam 11 tane. Vergiden muaf. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş. **Toplam temettü:** 380 kuruş 12 para

Hane.4. Aşiret-i mezburda *Hüseyin oğlu Süleyman*'in emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 397 kuruş 36 para, **1261 senesi hasılatı:** 599 kuruş, **toplam:** 997 kuruş 12 para.

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 5 kuruş

Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 98 kuruş 12 para

Tane-i ağnam rüsûm: 39 kuruş

Mezru' tarla: 18 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 2x24: 48 kuruş. **Buzağı:** 1 dişi 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 7x5: 35 kuruş. **Kuzu:** 2 erkek 5 dişi toplam 7 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 23x4: 92 kuruş. **Oğlak:** 6'sı erkek 16'sı dişi 22 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 3x2: 6 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 6x1.5: 9 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 617 kuruş 36 para¹⁶

Hane.5. Aşiret-i mezburda *Molla oğlu Ali*'nin emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 432 kuruş, **1261 senesi hasılatı:** 567 kuruş, **toplam:** 999 kuruş.

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 5 kuruş

Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 53 kuruş

Tane-i ağnam rüsûm: 40 kuruş

Mezru' tarla: 20 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 1x24: 24 kuruş. **Buzağı:** 1 tane. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 4x5: 20 kuruş. **Kuzu:** 4 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 24x4: 96 kuruş. **Oğlak:** 6'sı erkek 18'i dişi toplam 24 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 3x2: 6 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 6x1.5: 9 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 617 kuruş.

Hane.6. Aşiret-i mezburda *Mahmud oğlu Memiş*'in emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 459 kuruş, **1261 senesi hasılatı:** 572 kuruş, **toplam:** 1.035 kuruş.

16 BOA. ML.VRD.TMT.d. 13359. Lef.3. [29.12.1261].

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 5 kuruş
Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 57.5 kuruş
Tane-i ağnam rüsûm: 52 kuruş

Mezru' tarla: 22 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 2x24: 48 kuruş. **Buzağı:** 1 dişi 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 12x5: 60 kuruş. **Kuzu:** 2 erkek 10 dişi 12 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 37x4: 148 kuruş. **Oğlak:** 13'ü erkek 20'si dişi 33 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 4x2: 8 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 9x1.5: 13.5 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 766.5 kuruş.

Hane.7. Aşiret-i mezburda *Mevali oğlu Nesim'in* emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 459 kuruş, **1261 senesi hasılatı:** 572 kuruş, **toplam:** 1.035 kuruş.

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 6 kuruş
Aşair rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 55 kuruş 37 para.

Tane-i ağnam rüsûm: 53 kuruş

Mezru' tarla: 18 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 1x24: 24 kuruş. **Buzağı:** 1 tane. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 15x5: 75 kuruş. **Kuzu:** 3 erkek 10 dişi toplam 13 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 25x4: 100 kuruş. **Oğlak:** 7'si erkek 16'sı dişi toplam 23 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 4x2: 8 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 9x1.5: 13.5 kuruş. **Döllü kısarak:** 1x40: 40 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 734 kuruş.8 para.

Hane.8. Aşiret-i mezburda *Sillece oğlu Mahmud'un* emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 459 kuruş, **1261 senesi hasılatı:** 625 kuruş, **toplam:** 1.084 kuruş.

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 7 kuruş
Aşar-ı rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu: 56 kuruş.

Tane-i ağnam rüsûm: 40 kuruş

Mezru' tarla: 15 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 2x24: 48 kuruş. **Buzağı:** 1 erkek 1 dişi. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 9x5: 45 kuruş. **Kuzu:** 2 erkek 6 dişi toplam 8 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 23x4: 92 kuruş. **Oğlak:** 5'i erkek 15'i dişi toplam 20 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 2x2: 4 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 7x1.5: 10.5 kuruş. **Döllü kısarak:** 1x40: 40 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 728.5 kuruş.¹⁷

Hane.9. Aşiret-i mezburda *Ali oğlu Hüseyin'in* emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

17 BOA. ML.VRD.TMT.d. 13359. Lef.4. [29.12.1261].

1260 senesi hasılatı: 189 kuruş, **1261 senesi hasılatı:** 210 kuruş 24 para toplam: 399 kuruş 24 para

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 3 kuruş **Aşar-ı rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu:** 24 kuruş 24 para.

Tane-i ağnam rüsûm: 38 kuruş

Mezru' tarla: 12 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 1x24: 24 kuruş. **Buzağı:** 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 5x5: 25 kuruş. **Kuzu:** 2 erkek 2 dişi toplam 4 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 25x4: 100 kuruş. **Oğlak:** 7'si erkek 14'ü dişi toplam 21 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 3x2: 6 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 5x1.5: 7.5 kuruş. **Döllü kısırak:** 1x40:40 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş

Toplam temettü: 421.5 kuruş

Hane.10. Aşiret-i mezburda *Alaaddin oğlu Hüseyin'in* emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 386 kuruş 4 para **1261 senesi hasılatı:** 453 kuruş 24 para toplam: 739 kuruş 28 para

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 6 kuruş **Aşar-ı rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu:** 58 kuruş 1 para

Tane-i ağnam rüsûm: 41 kuruş

Mezru' tarla: 16 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 2x24: 48 kuruş. **Buzağı:** 1 erkek 1 dişi. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 9x5: 45 kuruş. **Kuzu:** 3 erkek 6 dişi toplam 9 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 25x4: 100 kuruş. **Oğlak:** 7'si erkek 15'i dişi toplam 22 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** 3x2: 6 kuruş. **Kısır koyun keçi:** 4x1.5: 6 kuruş. **Döllü kısırak:** 1x40: 40 kuruş. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 621 kuruş 4 para.

Hane.11. Aşiret-i mezburda *Alaaddin oğlu İsmail'in* emlak, arazi ve hayvanat-ı sairesinin temettüü:

1260 senesi hasılatı: 297 kuruş **1261 senesi hasılatı:** 238 kuruş **toplam:** 535 kuruş.

Sene-i mezburda verdiği mahsusi her bir senede vermiş olduğu: 4 kuruş **Aşar-ı rüsûm olarak sene-i sabıkda bir senede vermiş olduğu:** 35 kuruş 5 para

Tane-i ağnam rüsûm: 17 kuruş

Mezru' tarla: 10 dönüm. Vergiden muaf. **Sağman inek:** 1x24: 24 kuruş. **Buzağı:** 1 erkek. Vergiden muaf. **Sağman koyun:** 3x5: 15 kuruş. **Kuzu:** 2 tane. Vergiden muaf. **Sağman keçi:** 9x4: 36 kuruş. **Oğlak:** 2'si erkek 7'si dişi toplam 9 tane. Vergiden muaf. **Koç-teke:** yok. **Kısır koyun keçi:** 5x1.5: 7.5 kuruş. **Döllü kısırak:** yok. **Koşu öküzü:** 2x15: 30 kuruş.

Toplam temettü: 409.5 kuruş.¹⁸

18 BOA. ML.VRD.TMT.d. 13359. Lef.5. [29.12.1261].

Harita 1



